

Posudek na bakalářskou práci

Název: Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami v reflexi učitelů

Autorka: Michaela Dlouhá

Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Praha, 2022, 60s.

Michaela Dlouhá si pro svou bakalářskou práci zvolila téma z oblasti věd o výchově, resp. z oblasti školní etnografie. Kladla si otázku, jak současný trend inkluze ve vzdělávání reflektují učitelé, kteří v minulosti získali zkušenost s segregovaným vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Svůj zájem zúžila na reflexi žáka. Z hlediska metodologického data vytvářela na základě polostrukturovaných rozhovorů s učitelkami.

Předkládaná práce je standardně členěna. Obsah jednotlivých kapitol spolu komunikuje. Jednotlivé kroky na sebe logicky navazují, tedy i napsaný text je zdařilý.

V teoretické části se autorka zabývá problematikou transformace českého školství a návazně na to především problematikou inkluze. Tato ideová změna v přístupu k žákovi je provázána i změnou v organizaci vzdělávání a reformě vzdělávacího systému. Nalik je tato reforma záležitostí formální struktury a do jaké míry to s sebou přináší změnu v přístupu a postojích pedagogických pracovníků, je pak otázka, které vyplývá ze zadání předkládané práce. Resp. implicitní otázkou výzkumu Michaely Dlouhé bylo, jak jsou principy inkluze internalizovány učiteli/kami, kteří/ré v rámci segregovaného vzdělávacího systému vzdělávaly a vzdělávají žáky s handicapem. Tedy jak učitelé z danou zkušeností jsou nastaveni podpořit proces inkluze, podpořit, aby žáci se speciálními vzdělávacími potřebami byly zahrnuti do hlavního vzdělávacího proudu (fakticky i symbolicky – přiznaným statutem). Klíčovým teoretickým rámcem je úvaha o identitě, resp. identifikaci žáka, kdy segregovaný vzdělávací systém definuje žáka/žáky jako jiné, zatímco než inkluzivní vzdělávání interpretuje žáka zároveň ve vztahu k systému a zároveň jako individualitu.

Vlastní výzkum založila Michaela Dlouhá na kvalitativní výzkumné strategii. Pro tvorbu dat použila polostrukturované rozhovory. Navzdory potížím, kdy ji oslovení potencionální informátoři odmítali rozhovor poskytnout, posléze získala pro spolupráci šest učitelek. V rámci obhajoby bychom mohli diskutovat, proč se učitelé zdráhali do výzkumu zapojit, zda a jak bylo dané téma pro informátory ne/srozumitelné, ne/atraktivní a ne/problematické. V každém případě se autorce podařilo tuto obtíž překonat a vytvořit data, která ji umožnila provést vlastní analýzu dat.

Při výzkumu a jeho analýze autorka důsledně přistupovala ke svým informátorům jako k učitelům pedagogicky působícím v rámci inkluzivního vzdělávacího procesu. Přesto se ukázalo, že se zkušenost učitelů vzdělávající žáky v rámci upravených RVP, propsala do jejich postojů a reprodukuje se. Oslovení učitelé identifikují své žáky jako jiné, resp. odlišné od normativního obrazu (definice) žáků běžných škol. Přičemž uvnitř této skupiny „jiných žáků“ identifikují zvláště romské žáky, jejichž charakteristika je spojena především s nepodnětným rodinným prostředím. Podobnou dichotomii konstruují i ve vztahu k pozici těchto žáků ve vzdělávacím systému, a podporují smysluplnost škol/tříd s upravenými RVP. To koresponduje i s otázkou toho, jak učitelé - informátoři přistupují k žákovi, resp. k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami.

Výsledky výzkumu nejsou až tak překvapivé, co se týče evidence (nálezu) postojů učitelů. V řadě ohledů kopírují politicko-pedagogické diskuse, které provázely posilování desegregace (po r. 2008) a

plošné zavádění inkluze (2016). To, co se mně ale jeví jako překvapivé, je, že za danou dobu učitelé, resp. oslovení učitelé, svůj pohled na žáka nezměnili. A kladu si otázku, proč? To nemůže být jen setrvačnost a konzervativnost učitelů, lidí, kteří jsou naopak otevření učení se, jsou součástí informačních toků (ideoscapes). Je třeba uvažovat o daném procesu v návaznosti na další aktéry (lidské i nelidské). Např. lze uvažovat, do jaké míry se na reflexi toho kdo je žák a kdo je jejich žák podílí i samotná organizace výuky, tedy faktické setrvávání v segregaci. Opět by to mohl být zajímavý podnět pro diskusi v rámci obhajoby, jak se další aktéři podílejí na tom, kdo je ne/běžný žák, jak materiální ohraničování brání redefinici pojmu žák.

Předkládaná práce je po formální stránce v pořádku. Text je psán čtivým jazykem.

Práce Michaely Dlouhé je dobře strukturována, klade si relevantní otázku a zodpovídá na ni na základě dat, která vytvořila při empirickém výzkumu. Její přínos spočívá jak v evidenci sociální reality, tak v mobilizaci dalšího bádání. Práce, která iniciuje další otázky po povaze sociální reality, má smysl.

Práce splňuje podmínky kladené na tento typ práce. Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím výborně.

V Praze 19. 9. 2022

Dana Bittnerová